

Oponentský posudek

Doktorand Ondřej Kolář předložil na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (Katedře systematické teologie, doktorský studijní program teologie, studijní obor systematická teologie/dogmatika/) v akademickém roce 2005/2006 disertační práci s názvem *Nesmrtelnost a mezistav duše v současné eschatologii v německé jazykové oblasti*. Školitelem je doc. ThDr. Jan Štefan.

Včetně Úvodu a Závěru je práce rozčleněna do sedmi bohatě strukturovaných kapitol.

V Úvodu doktorand předkládá svá východiska částečně i metodické postupy včetně nutných omezení a členění práce. Připomíná Althausovo přesvědčení, že se „v eschatologii sbíhají nitky celé systematické teologie <a> eschatolog musí prozradit skoro všechna svá teologická tajemství“ (s. 1, pozn. 1). Tento předpoklad pak z celé disertační práce jasně vystupuje. Podle Kolářova přesvědčení jde také o vytváření ekumenické eschatologie, i když si je vědom, že dialog se příliš nerozvíjí. Rozumím celé práci také jako příspěvku k rozvíjení plodného dialogu. V tom je práce nadějná. Poněkud zkrátka se autor vypořádal s problematikou mezistavu duše v novozákonní eschatologii. Jistě není to disertace novozákonní, přesto by si analýza novozákonních eschatologických předpokladů zasloužila hlubší rozpracování, protože je klíčovým východiskem jak pro katolické, tak jistě i protestantské autory sedmdesátých let minulého století, na které se kolega Kolář zaměřuje.

Kapitola 2. přináší přehled *protestantské kritiky myšlenky nesmrtelnosti v první polovině 20. století*. Autorovi je jasné, že se zpožděním se to dotýká i teologie katolické. Je tu předložena myšlenka o „deformaci původní křesťanské zvěsti platonismem“ (s. 14) a (Ratzingerova) částečná revize spočívající v rozpoznání „hluboké spřízněnosti určujících intencí křesťanství a platonismu“ (s. 15. pozn. 30) a jistě i rozšiřující pohled na „platonismus“. Tyto na první pohled zažitě předpoklady a jaksi na okraji práce jsou však pro současné teologie určující, a to nejen v pojetí duše a mezistavu. Přehledně jsme také uvedeni do souvislostí hamartologických a antropologických.

V kapitole třetí *Vzkříšení ve smrti, reflexe a kritika jednoho eschatologického modelu* jsme bravurně seznamováni s několika katolickými koncepcemi „vzkříšení ve smrti“ (Guardini, Rahner). Klíčovým reprezentantem této koncepce je Gisbert Greshake. Tomu věnuje doktorand velkou pozornost, analyzuje jeho dílo a pokouší se o kritické zhodnocení. Dalšími teology, kteří vstupují do zorného pole Kolářova zájmu jsou G.Lohfing a J.Ratzinger. I tomu je ponechán velký prostor, sleduje se jeho teologický vývoj od raných textů až k současnosti. Doufejme, že by sám Ratzinger byl spokojen s Kolářovým představením. Ke kritice Ratzingerově je připojena i kritika Ziegenausova (III. 5.) Aby bylo ovšem zcela jasno, kde stojí oficiální pojetí římskokatolické, připojuje a analyzuje doktorand text Kongregace pro nauku víry *List k některým otázkám eschatologie* (1979).

V kapitole čtvrté jsou představeny *problémové okruhy* otázek mezi smrtí a vzkříšením: proměna skrze smrt (M.Löhrer), univerzální eschatologie (M.Kehl), eschatologické paradigma Ježíšova vzkříšení (prázdný hrob, vzkříšení Ježíšova pozemského těla), ztotožnění smrti a eschatonu (Lohfing) a především problémový okruh duše a její nesmrtelnosti (zajímavá je diskuse mezi Haeffnerem a Greshakem a filosofické podbudování teologických výpovědí).

Pátá kapitola *Očistec jako pokus o soteriologickou kvalifikaci mezistavu*. Zde jsme konfrontováni s katolickými (Ratzinger, Rahner, G.L.Müller aj.) pojetími a vývojem v interpretaci a zároveň s plejádou pojetí v současné teologii protestantské (Althaus, Ebeling, Moltmann, H.Schwarz, D.Lange, Pannenberg). V podkapitole V.4 jsou teologicko-pastorální úvahy o *přimlíváních za zemřelé v očistci*.

V šesté kapitole se Ondřej Kolář vrací k problémovému okruhu nesmrtelné duše a mezistavu. Intenzivně se soustřeďuje na současnou protestantskou eschatologii, na pokusy rehabilitovat nesmrtelnou duši, na teoretické potíže, se kterými se musí protestantská teologie vyrovnávat po opuštění teorie totální smrti (Althaus, Thielicke, Cullmann, Köberle, P.Brunner, F.Heidler). I přesto je však současná protestantská teologie u jiných autorů kritická k nesmrtelnosti duše (Jüngel, v jistém smyslu i Pannenberg a D.Lange). Jistým řešením současných problémů je *antropologické domýšlení teocentrické nesmrtelnosti člověka* (VI.2.2), jež mluví o eschatologické kontinuitě člověka a zakotvuje ji ponejvíce pneumatologicky (Hērle a zejména pozdní Moltmann). Modifikovaně i T.Mahlmann, Ch.Henning a W.Thiede, který se však více méně vrací ke klasické Lutherově představě.

Závěr disertační práce je pak osobitým příspěvkem doktoranda, v němž shrnuje a analyzuje závěry práce. Vzešlé otázky: vztah smrti a hříchu, smrt jako jednota kontinuity a diskontinuity, rozebírá aporie koncepcí celostní smrti i tradiční nauky o duši, ukazuje na nezbytnost vypořádat se v protestantské teologii s otázkou lidské duše. Jistě s pastoračními důsledky vyvstává otázka co post mortem, kde jsou naši zemřelí, jak je to se vztahem duše a vzkříšení těla, očistcem. Právě v některých zmíněných otázkách autor opouští objektivizující deskripce a přiznává svůj postoj. Zdá se, že výsledkem Kolářova bádání je zjištění, že „pojem ´ dialogická nesmrtelnost ´ ... by mohl sloužit jako souhrnné označení pro téměř všechny současné pokusy o zdůvodnění posmrtné existence člověka... člověk může překonat svou smrt jedině díky svému mimořádnému a zároveň neodvolatelnému vztahu k Bohu, díky Božímu oslovení, které konstituuje člověka jako Boží protějšek, schopný Bohu odpovědět“. (s. 230)

Zajímavé jsou i kritická hodnocení katolických i protestantských eschatologických východisek (hamartologický deficit, únik k protologii, pochopení nesmrtelnosti jako vlastnosti člověka na straně katolické a upozadění protologie na straně protestantské. Závěr je zakončen shrnujícími tabulkami, které zrcadlí katolická a protestantská stanoviska. Doktorand Ondřej Kolář to nazval *Nesmrtelnost v ekumenické perspektivě (pokus o schéma)*. To velice výmluvně vypovídá o celkovém duchu práce, a zde je právě možné vznést zásadní kritiku.

Před tím však laudatio. Kolářova disertace je precizním přehledem a vhladem do problematiky eschatologie v 2. polovině 20. století. Soustřeďuje se sice na německou jazykovou oblast, ale ta odráží širší pole, tím má práce dobrou vypovídající hodnotu o současné eschatologii vůbec.

V českém teologickém prostoru, kde snad krom Ratzingerovy Eschatologie a několika časopiseckých textů, není mnoho systematických prací o současné eschatologii, je cenným informačním přínosem. Proto by stálo za úvahu připravit Kolářův text k publikaci.

V neposlední řadě je práce napsána hezkým jazykem, zajímavě a čtivě!

Ke kritice. Při prvním čtení napadá čtenáře, že chybí odhalení filosofických podhoubí teologických koncepcí.

Už jsem zmínil stručnost biblického zakotvení problému v úvodu. Přidávám, že by stálo za to, učinit alespoň stručný přehled vývoje eschatologických představ v patristice, scholastice, reformaci a teologiích do 20. století, protože na nich či v konfrontaci s nimi vyrůstaly koncepce, kterými se doktorand zabývá.

Výtka zásadní však spočívá v jakési staré (z katolického a snad i protestantského pohledu) apologetické metodice. Staví se vedle sebe katolická a protestantská stanoviska, nahlédají se spíše rozporné stránky (tabulka). Ke cti autora již chybí odsouzení protivníka. Představoval bych si (Kolář se o konvergenci také zmiňuje a konec konců vidí určitý možný konsensus v dialogické nesmrtelnosti) více „konvergentního ducha“.

Možná by pomohli němečtí teologové, které doktorand zmiňuje jen okrajově nebo vůbec: Küng, W.Kasper, B.Häring, Schönborn, Lehmann případně další. Neznám dopodrobna německou scénu, ale není tam nějaký zdroj, jenž by sahal k pravoslavným pramenům a jejich eschatologii?

Závěr: Je jednoznačný. Disertační práci Ondřeje Koláře jednoznačně doporučuji k přijetí a obhajobě pro její vysokou úroveň obsahovou i formální, pro její přínosnost i ekumenický dosah (platí samozřejmě výše zmíněná výhrada)

Ventura

Doc. ThDr. Václav Ventura, ThD.